

Appendix A

Østgrønlands befolknings menneskeretlige stilling under Grønlands selvstyre

Indledning

I lyset af de aktuelle drøftelser om Grønlands fremtidige status i rigsfællesskabet og spørgsmålet om suverænitet, har der været begrænset fokus på Østgrønlands menneskeretlige og kulturelle særstilling.

Dette appendix belyser den menneskeretlige stilling for Østgrønlands befolkning – især i områderne Ammassalik (Tasiilaq) og Ittoqqortoormiit – i forhold til den nuværende grønlandske forvaltningsordning under Selvstyreloven af 2009.

Formålet er at vurdere, om Østgrønlands særskilte kulturelle og sproglige identitet er tilstrækkeligt beskyttet i henhold til Danmarks internationale menneskerettighedsforpligtelser, herunder FN's konventioner og urfolksrettigheder.

Appendikset er udarbejdet som et selvstændigt juridisk notat, der kan læses uafhængigt af hovedrapporten "*Nordøstgrønland – Fra ubeboet ingenmandsland til dansk suverænitet*", men som samtidig danner et aktuelt supplement hertil.

Udarbejdet af: John Lange

Sted: Mygind Damgaard, Assens

Dato: Oktober 2025

Appendix A – Østgrønlands befolknings menneskeretlige stilling under Grønlands selvstyre

1. Indledning

Dette notat har til formål at belyse den menneskeretlige stilling for befolkningen i Østgrønland – herunder områderne Ammassalik (Tasiilaq) og Ittoqqortoormiit – i lyset af den nuværende grønlandske forvaltningsordning under Selvstyreloven af 2009.

Spørgsmålet har aktualitet, fordi Grønlands politiske og administrative magt i praksis udøves fra Nuuk og i væsentligt omfang af den vestgrønlandske majoritetsbefolkning. Dermed kan der rejses tvivl om, hvorvidt Østgrønlands befolkning – som historisk, sprogligt, kulturelt og genetisk udgør en særskilt gruppe – nyder fuld beskyttelse i overensstemmelse med internationale menneskerettighedskonventioner og folkerettens principper om urfolksrettigheder.

Danmark bærer fortsat det folkeretlige ansvar for menneskerettighedernes overholdelse i hele Rigsfællesskabet, herunder Grønland, uanset at den interne administration er delegeret til Selvstyret.

2. Historisk baggrund og Østgrønlands særstilling

Østgrønlands befolkning er historisk set adskilt fra den vestgrønlandske både geografisk, sprogligt og kulturelt. Området var isoleret i flere århundreder, indtil Gustav Holms Konebådsekspedition i 1884 genetablerede kontakt med Ammassalik-befolkningen (Holm & Garde, *Meddelelser om Grønland*, bind 10, 1889).

Østgrønlænderne udviklede i isolation en distinkt dialekt og kulturform, som adskiller sig markant fra vestgrønlandsk tradition. De første egentlige danske administrative forbindelser blev først etableret omkring år 1900. Østgrønland blev derfor sent integreret i den danske forvaltning og udgjorde i første halvdel af det 20. århundrede et særskilt missions- og handelsdistrikt.

Efter hjemmestyrets indførelse i 1979 og senere Selvstyreloven af 2009 blev hele Grønland imidlertid samlet under én politisk og administrativ struktur med sæde i Nuuk. Østgrønland har herefter ingen selvstændig regional repræsentation eller særstatus i lovgivning eller forvaltning.

3. Gældende menneskeretlige rammer

3.1. FN's konvention om civile og politiske rettigheder (ICCPR)

Artikel 27 fastslår, at etniske, religiøse og sproglige mindretal ikke må nægtes retten til, i fællesskab med andre medlemmer af deres gruppe, at dyrke deres egen kultur, bekende sig til og udøve deres egen religion eller benytte deres eget sprog.

Danmark er kontraherende stat og bærer det overordnede internationale ansvar for konventionens fulde efterlevelse i hele rigsfællesskabet

3.2. FN's erklæring om urfolks rettigheder (UNDRIP, 2007)

Artiklerne 3 og 4 fastslår urfolks ret til selvbestemmelse og til at udøve autonomi i interne anliggender.

Artikel 8 pålægger stater en pligt til at beskytte urfolk mod tvangsassimilation eller ødelæggelse af deres kultur.

Danmark tilsluttede sig erklæringen i 2007.

3.3. Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal

Artiklerne 4, 5 og 15 pålægger stater at beskytte mindretals identitet, kultur, sprog og religion og at sikre deres mulighed for effektiv deltagelse i offentlige anliggender.

3.4. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)

Artikel 14 og Protokol 12 forbyder diskrimination ved udøvelsen af rettigheder, som staten er ansvarlig for.

Danmark kan således holdes ansvarlig for manglende aktiv beskyttelse af minoriteters rettigheder, selv når kompetencen er delegeret.

4. Danmarks folkeretlige ansvar

Danmark er det internationale retssubjekt og hæfter derfor for enhver krænkelse af menneskerettighederne i Grønland.

Det følger af international retspraksis, at en stat ikke kan undgå sit ansvar ved at overdrage intern forvaltning til et selvstyrende område.

Danmark har derfor en **positiv forpligtelse** til at sikre, at Selvstyrets praksis ikke medfører marginalisering eller kulturel udviskning af regionale minoriteter.

Dette indebærer en pligt til:

1. at overvåge, hvordan politisk og kulturel magt fordeles inden for Grønland,
2. at sikre østgrønlandernes reelle adgang til politisk repræsentation og kulturel beskyttelse, og
3. at understøtte bevarelsen af østgrønlandsk sprog og identitet gennem konkrete tiltag.

Det følger af international retspraksis, bl.a. *Human Rights Committee, General Comment No. 23 (1994)*, som understreger staters positive forpligtelse til at beskytte minoriteters kulturelle rettigheder.

5. Vurdering

Østgrønland adskiller sig fra Vestgrønland ved at have en langt mindre befolkning, ringere infrastruktur og en markant anderledes kulturel baggrund.

Den nuværende forvaltningsstruktur, hvor alle hovedbeslutninger træffes i Nuuk, betyder i praksis, at Østgrønland mangler selvbestemmelse på både politisk og kulturelt plan.

Der eksisterer ingen særskilt repræsentation i Inatsisartut (Grønlands parlament), ingen lokal beskyttelsesmekanismer og ingen institutioner med mandat til at værne om den østgrønlandske kultur og det særlige sproglige miljø.

Dette kan udgøre en **de facto marginalisering** af et kulturelt særpræget mindretal. Selv om der ikke foreligger en formel krænkelse, kan den manglende strukturelle beskyttelse efter internationale standarder anses for utilstrækkelig.

Særligt ICCPR artikel 27 og UNDRIP artikel 8 tilsiger, at staten (herunder Danmark) skal forebygge kulturel assimilation og sikre lokal autonomi, hvor det er nødvendigt for at bevare et urfolks identitet.

Manglende danske tilsyns- og støtteforanstaltninger til Østgrønland kan derfor betragtes som en **passiv krænkelse** af Danmarks positive forpligtelser efter menneskeretten.

6. Konklusion og anbefalinger

Der foreligger ikke dokumentation for direkte menneskerettighedskrænkelser mod Østgrønlands befolkning.

Derimod kan der konstateres et **retligt svagt punkt**, hvor Danmark – som ansvarlig stat – ikke i tilstrækkelig grad har sikret den østgrønlandske befolknings kulturelle og politiske rettigheder.

Dette gælder især i forhold til:

- bevarelse af østgrønlandsk sprog og kultur,
- lokal repræsentation og deltagelse i beslutningsprocesser,
- og beskyttelse mod vestgrønlandsk dominans i interne anliggender.

Anbefalinger:

1. At Danmark formelt anerkender Østgrønland som en særskilt kulturel region inden for rigsfællesskabet.
2. At der etableres en **regional repræsentationsordning** eller et rådgivende organ for Østgrønland med mandat til at udtale sig om sprog, uddannelse og forvaltning.
3. At der iværksættes en dansk-grønlandsk handlingsplan for bevarelse af østgrønlandsk sprog, kultur og historie.
4. At Danmark i sin rolle som ansvarlig stat aktivt overvåger Grønlands forvaltningspraksis i relation til mindretalsbeskyttelse.

Disse foranstaltninger vil bringe Danmark i fuld overensstemmelse med sine internationale forpligtelser og samtidig styrke Grønlands interne demokratiske legitimitet.

Appendix B – Regionale forskelle i Grønlands historiske og folkeretlige udvikling

Et bilag til rapporten “Nordøstgrønland – Fra ubeboet ingenmandsland til dansk suverænitet”

1. Indledning

Dette bilag søger at belyse de historiske, kulturelle og folkeretlige forskelle mellem Grønlands tre hovedregioner – Vestgrønland, Sydøstgrønland og Nordøstgrønland – og at vise, hvordan disse forskelle har betydning for den nuværende forfatningsmæssige situation.

Mens Selvstyreloven af 2009 behandler Grønland som én samlet enhed, viser både historiske kilder, geografiske forhold og moderne forskning, at landet i realiteten består af tre klart adskilte områder, hver med sin egen befolkningshistorie, kultur og retlige baggrund.

Målet med denne redegørelse er ikke at fremme adskillelse, men at skabe forståelse for, at **differencering er en forudsætning for retfærdighed og stabilitet.**

2. Vestgrønland – det klassisk grønlandske hjemland

Vestgrønland har gennem hele den kendte historie været det egentlige grønlandske kulturområde. Her fandtes kontinuerlig bosættelse gennem Saqqaq-, Dorset- og Thulekulturerne.

Efter nordboernes forsvinden i 1400-tallet blev vestkysten hjemsted for den moderne inuitbefolkning, der udviklede sproget *Kalaallisut* og de sociale strukturer, som i dag danner grundlaget for Grønlands Selvstyre.

Med Hans Egedes mission i 1721 og den efterfølgende koloniale administration blev Vestgrønland gradvis integreret i den danske stat. Nuuk (Godthåb) blev centrum for kirke, handel og administration – og udgør fortsat det politiske og økonomiske tyngdepunkt i dag.

Vestgrønland har således en ubrudt linje af bosættelse, kultur og politisk udvikling, som retligt adskiller sig fra de øvrige regioner.

3. Sydøstgrønland – Tunumiit-folkets område

Sydøstgrønland, fra Kap Farvel til Kangerlussuaq (den store fjord), blev først dokumenteret i 1829–31 af W. A. Graah og senere af Gustav Holm i 1884–85. Holm konstaterede, at befolkningen – de såkaldte *Angmagsaliker* eller *Tunumiit* – levede i næsten total isolation og havde ingen kendskab til kristendommen, Danmark eller verden udenfor.

Tunumiit-folket udviklede et sprog (*Tunumiisut*), en klædedragt og en åndskultur, der i både form og indhold adskiller sig markant fra vestgrønlændernes. De repræsenterer et særskilt folk i antropologisk, sproglig og kulturel forstand.

Gennem mere end 400 år havde de ingen kontakt med Vestgrønland, og først efter Holms ekspedition begyndte en forsigtig integration i det danske missions- og handelsnet. Denne isolation har bevaret en unik identitet, men også skabt et sårbart forhold til det moderne grønlandske Selvstyre, hvor østgrønlænderne fortsat mangler reel regional repræsentation.

Efter FN's definition af oprindelige folk (UNDRIP art. 3–5) opfylder Tunumiit alle kriterier for særskilt anerkendelse.

4. Nordøstgrønland – dansk statsterritorium

Nordøstgrønland, fra Kangerlussuaq og nordover til Kronprins Christian Land, var ubeboet i historisk tid. Gustav Holm skrev i 1889, at "*paa omtrent 67½° bredde gaar Isen overalt ud i havet*", og at ingen fast beboelse fandtes nord for denne grænse.

Området var med andre ord **terra nullius** – ingenmandsland – indtil de danske ekspeditioner i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet kortlagde og besatte regionen.

Den danske *Danmarksekspedition* (1906–08) etablerede faste stationer, foretog videnskabelige målinger og hævdede Dannebrog i hele området. Da Norge i 1931 forsøgte at annektere dele af Nordøstgrønland, indbragte Danmark sagen for Den Internationale Domstol i Haag, som i 1933 tildelte Danmark fuld suverænitet.

Nordøstgrønland blev dermed dansk – ikke gennem inuitisk tradition, men gennem dansk ekspedition, kortlægning og statslig besiddelse.

Ingen del af dette område kan derfor retligt indgå i en grønlandsk selvstændighed uden ny suverænitetsafståelse.

5. Kulturelle og genetiske forskelle

Moderne genetiske studier (Raghavan et al., *Science*, 2014; Flegontov et al., *Nature*, 2020) dokumenterer, at østgrønlandere genetisk adskiller sig fra vestgrønlandere og har bevaret en høj andel af arktisk paleo-eskimoisk arv, som ellers er forsvundet i Vestgrønland.

Dette bekræfter, at Tunumiit-folket ikke blot er en dialektal variant af den vestgrønlandske befolkning, men en selvstændig genetisk og kulturel gren af den grønlandske befolkning.

I Scoresbysund (Ittoqqortoormiit), hvor Ejnar Mikkelsen i 1925–26 byggede huse og siden fik overført en mindre gruppe østgrønlandere fra Ammassalik, opstod en ny bosættelse – men ikke en oprindelig befolkning. Scoresbysund var og forblev et dansk skabt samfund.

6. Folkeretlig analyse af de tre regioner

De tre grønlandske regioner repræsenterer forskellige retsgrundlag:

1. **Vestgrønland** – historisk inuitisk beboelse, senere kolonial integration og selvstyre.
2. **Sydøstgrønland** – særskilt oprindeligt folk med kulturel og sproglig autonomi, men uden regional selvbestemmelse.
3. **Nordøstgrønland** – ubeboet territorium, lovligt besat og internationalt anerkendt som dansk statsterritorium.

Ifølge folkeretten kan forskellige dele af et territorium udøve selvbestemmelse på forskellige niveauer. Dette princip – *differential self-determination* – er anvendt i Canada (Nunavut), i Norge (Samiske områder) og i Storbritannien (Færøerne, Skotland).

Danmark kan derfor, uden at tilsidesætte folkeretten, opretholde suverænitet over Nordøstgrønland, samtidig med at Grønland udøver selvstyre over de øvrige regioner.

En fremtidig forfatningsreform bør tage højde for disse forskelle og sikre, at Østgrønland får særskilt anerkendelse som et oprindeligt folk, mens Nordøstgrønland forbliver under dansk statslig jurisdiktion.

7. Refleksion – om grænser, naboer og gensidig respekt

En realistisk og folkeretligt anerkendt differentiering af Grønlands regioner vil ikke svække rigsfællesskabet, men tværtimod kunne styrke det.

Når Vestgrønland, Sydøstgrønland og Danmark anerkendes som selvstændige historiske og geografiske enheder – med hver deres identitet og ansvar – skabes et mere ærligt og stabilt grundlag for samarbejde.

Klare grænser og anerkendte territorier reducerer mistillid og følelsesmæssig spænding. De gør det muligt at mødes som naboer og partnere, ikke som parter i en uafklaret suverænitetskonflikt.

På langt sigt kan en sådan ordning skabe et nyt, stabilt bånd mellem Vestgrønland, Østgrønland og Danmark – bygget på respekt for historie, kultur og ret.

I stedet for et rigsfællesskab båret af forvirring og symbolik, kan der opstå et fællesskab baseret på klare rammer og gensidig anerkendelse.

8. Geopolitisk perspektiv – Danmark, Grønland og Europa

En tydelig afgrænsning af Grønlands regioner vil ikke blot gavne forholdet mellem Grønland og Danmark, men også styrke Europas rolle i Arktis.

Gennem Danmarks medlemskab af Den Europæiske Union repræsenterer rigsfællesskabet EU's eneste direkte adgang til det arktiske kontinent.

En forfatningsmæssig afklaring af Nordøstgrønlands danske status og Østgrønlands særlige autonomi vil skabe et mere stabilt og legitimt grundlag for europæisk tilstedeværelse i polarområdet.

En sådan struktur vil forankre skandinaviske værdier – retsstat, menneskerettigheder og bæredygtig forvaltning – i hele det nordatlantiske område.

Det vil samtidig styrke Danmarks og EU's position som garant for fredelig udvikling, miljøbeskyttelse og videnskabeligt samarbejde i det høje Arktis.

Den regionale differentiering af Grønland er derfor ikke kun et spørgsmål om historisk ret eller kultur, men om geopolitisk stabilitet og europæisk ansvar i verdens nordligste region.

